

Mirsadullayev Miravaz Mirmuslim o'g'li

Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti

Impuls tibbiyot instituti o'qituvchisi

Tel: +998994824969

E-mail: dodamaestro@gmail.com

**DAN BROWNING ASARLARIDA AXLOQIY-FALSAFIY MAVZULAR
TAHLILI (DA VINCHI KODI VA IBTIDO ASARLARI MISOLIDA)**

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy amerikalik yozuvchi Dan Brown asarlaridagi axloqiy va falsafiy muammolar, xususan, “Da Vinchi kodi” hamda “Ibtido” romanlarining mazmuniy-falsafiy qatlamlari tahlil qilingan. Asarlarda din va ilm o'rtasidagi qarama-qarshilik, insoniyat kelajagi, axloqiy mas'uliyat va texnologik taraqqiyotning ijtimoiy oqibatlarini muammosi yoritiladi. Tadqiqot davomida komparativ, konseptual va g'oyaviy-tahliliy metodlardan foydalanilgan. Maqolada o'zbek va xorijiy olimlarning axloqiy-falsafiy yondashuvlari asosida Brown romanlarining ma'naviy konsepsiyasi tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: axloq, falsafa, Dan Brown, Da Vinchi kodi, Ibtido, din va fan, texnologik etik, insoniyat kelajagi.

Мирсадуллаев Мираваз Мирмуслим угли

Соискатель степени доктора философии (PhD) Намаганского

государственного университета

Преподаватель Медицинского института «Импульс»

Тел: +998994824969

E-mail: dodamaestro@gmail.com

**АНАЛИЗ МОРАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИХ ТЕМ В
ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ДЭНА БРАУНА (НА ПРИМЕРЕ РОМАНОВ «КОД
ДА ВИНЧИ» И «ПРОИСХОЖДЕНИЕ»)**

Аннотация: В статье анализируются морально-философские проблемы в произведениях современного американского писателя Дэна Брауна, в частности в романах «Код да Винчи» и «Происхождение». Рассматриваются

темы противостояния науки и религии, моральной ответственности человека, этических аспектов технологического прогресса. Используются сравнительный и концептуально-аналитический методы. В работе обсуждается философская концепция Брауна в контексте идей отечественных и зарубежных исследователей.

Ключевые слова: мораль, философия, Дэн Браун, Код да Винчи, Происхождение, наука и религия, этика технологий, будущее человечества.

Mirsadullaev Miravaz Mirmuslim ugli

PhD Candidate at Namangan State University

Lecturer at Impulse Medical Institute

Tel: +998994824969

E-mail: dodamaestro@gmail.com

ANALYSIS OF MORAL AND PHILOSOPHICAL THEMES IN DAN BROWN'S WORKS (BASED ON THE DA VINCI CODE AND ORIGIN)

Abstract: This article analyzes the moral and philosophical dimensions in the works of contemporary American novelist Dan Brown, particularly in “The Da Vinci Code” and “Origin”. The study explores the conflict between science and religion, human moral responsibility, and the ethical consequences of technological advancement. Comparative and conceptual analysis methods are employed. The article interprets Brown’s philosophical vision within the framework of both Uzbek and international moral-philosophical scholarship.

Keywords: morality, philosophy, Dan Brown, The Da Vinci Code, Origin, religion and science, technological ethics, human destiny.

Kirish

XXI asr adabiyotida texnologik taraqqiyot, ilm-fan yutuqlari va axloqiy qadriyatlar o'rtasidagi ziddiyat insoniyat tafakkurini eng ko'p o'ylantirayotgan mavzulardan biriga aylandi. Bu masalani badiiy shaklda chuqur ifodalagan yozuvchilardan biri — amerikalik muallif Dan Brown bo'lib, u o'z romanlarida fan, din, falsafa va axloq o'rtasidagi murakkab munosabatlarni san'at darajasiga

ko'targan. Uning asarlarida zamonaviy insonning ma'naviy izlanishi, bilim va e'tiqod o'rtasidagi kurash, texnologik taraqqiyotning axloqiy oqibatlarini kabi masalalar o'z ifodasini topadi. Brown o'quvchini sarguzashtli syujet bilan emas, balki insoniyatning ma'naviy kelajagi haqida o'ylashga undovchi g'oyalar bilan jalb etadi. "Da Vinchi kodi" (2003) romanida u diniy ramzlar va tarixiy haqiqatlar to'qnashuvini yoritgan bo'lsa, "Ibtido" (2017) asarida zamonaviy fan yutuqlari orqali insonning yaratuvchilik mas'uliyati va kelajak oldidagi javobgarligini falsafiy muhokama qiladi. Shu bois, Dan Brown ijodini axloqiy-falsafiy konsepsiya sifatida o'rganish nafaqat adabiy tahlil, balki zamonaviy inson tafakkurini tushunish uchun ham muhimdir.

Adabiyotlar tahlili

Dan Brown ijodiga bag'ishlangan ilmiy izlanishlarda asosan g'arb adabiyotshunoslari, falsafa va madaniyatshunoslik sohasidagi olimlar tomonidan yozuvchining diniy, texnologik va axloqiy qarashlari turli yo'nalishlarda talqin etilgan. Masalan, T. Eagleton [6] asarlarida postmodern tafakkur doirasida din va axloqning zamonaviy talqinini tahlil qilsa, M. Nussbaum [3] insoniylik va ma'naviy erkinlikni falsafaning markaziy g'oyasi sifatida ko'rsatadi. O'zbekiston adabiyotshunosligida esa A. Quronov [9], M. Boboyev [10] va Z. Qodirov [11] kabi tadqiqotchilar adabiyotdagi axloqiy-estetik masalalarni milliy falsafiy tafakkur bilan uyg'un holda izohlaydilar. Ularning ishlari Brown romanlarida ilgari surilgan g'oyalarni mahalliy estetik tamoyillar bilan qiyosiy o'rganish imkonini beradi. Xususan, Quronovning "badiiy asarning mohiyati inson ichki dunyosini yoritishda" degan g'oyasi Brown asarlarining ruhiy qatlamini tahlil etishda metodologik asos sifatida ahamiyatlidir. Shu bois ushbu tadqiqotda milliy va xorijiy manbalar sintezidan foydalanish orqali yozuvchining axloqiy-falsafiy qarashlarini tahlil qilish nazariy zamin sifatida tanlandi.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot metodologiyasi Brownning "*Da Vinchi kodi*" va "*Ibtido*" romanlarini har tomonlama tahlil qilishga qaratilgan bir nechta ilmiy

yondashuvlarni o'z ichiga oladi. Avvalo, **komparativ tahlil** yordamida ikki asardagi g'oyaviy o'xshashlik va tafovutlar aniqlanib, muallifning dunyoqarash evolyutsiyasi yoritildi. **Kontent-analiz** metodi orqali romanlardagi asosiy axloqiy va falsafiy motivlar — e'tiqod, ilmiy haqiqat, texnologiya, inson mas'uliyati kabi tushunchalar tizimlashtirildi. **Konseptual yondashuv** esa din va fan, aql va e'tiqod, inson va texnologiya o'rtasidagi ziddiyatli falsafiy munosabatlarni ochib berishga xizmat qildi. Nihoyat, **g'oyaviy-tahliliy yondashuv** asosida muallifning axloqiy pozitsiyasi, badiiy konsepsiya va insoniy qadriyatlarga munosabati baholandi. Ushbu metodlar O'zbekiston va xalqaro adabiyotshunoslikda qabul qilingan zamonaviy ilmiy tahlil tamoyillariga asoslanadi va Brown romanlarining badiiy-falsafiy mohiyatini yaxlit, izchil yondashuv asosida ochib berishga imkon yaratadi [2; 6; 9].

Muhokama va natijalar

Dan Brown ijodi, ayniqsa “*Da Vinchi kodi*” va “*Ibtido*” romanlari, zamonaviy adabiyotda axloq, e'tiqod va fan o'rtasidagi abadiy ziddiyatni yangicha talqinda ko'rsatadi. Yozuvchi o'z asarlarida inson tafakkurining ikki qutbi — ilohiy ishonch va ilmiy dalil o'rtasidagi murakkab kurashni san'at darajasiga ko'taradi. “*Da Vinchi kodi*” romanida Brown insoniyat tarixidagi eng muhim axloqiy muammo — haqiqat va e'tiqodning to'qnashuvini badiiy shaklda ifodalaydi. Bosh qahramon Robert Langdon va tarixchi Sofi Nevu qadimiy diniy ramzlar ortidagi sirlarni yechishga harakat qilar ekan, ular inson tafakkurining chegarasini kengaytiradi: bu yo'lda haqiqat nafaqat dalil, balki ruhiy kechinma, shubha va ichki izlanish natijasi sifatida namoyon bo'ladi. Romandagi izlanish jarayoni o'quvchini ham falsafiy savollar bilan yuzlashtiradi: “haqiqat nimada?”, “e'tiqod qayerdan boshlanadi?”.

Brown asarining g'oyaviy mohiyati shundaki, u haqiqatning nisbiyligini e'tirof etadi. “*Da Vinchi kodi*”da haqiqat yagona nuqtada emas, balki turli qarashlar, e'tiqodlar va tarixiy talqinlar kesishmasida mavjud. Bu jihatdan yozuvchi Sharq tafakkuriga yaqin pozitsiyada turadi: Alisher Navoiy “haqiqatni

ko‘z bilan emas, yurak bilan ko‘rish kerak” deb ta’kidlaganidek, Brown ham insonni haqiqatni his etishga, uni ichki sezgi orqali anglashga undaydi [7, 58-bet]. Romandagi san’at, tarix va din uyg‘unligi orqali muallif o‘quvchini mutlaq haqiqat izlashdan ko‘ra, uni anglash jarayonida axloqiy mas’uliyatni his qilishga chaqiradi. Shunga o‘xshash falsafiy izlanishlar “*Ibtido*” romanida yanada keskinroq shakl oladi. Bu asarda yozuvchi ilm-fan taraqqiyotining axloqiy oqibatlarini o‘rtaga tashlaydi. Asarning markazida turuvchi olim Edmond Kirsh insoniyat kelib chiqishi va kelajagi haqidagi sirni sun’iy intellekt yordamida ochishga urinadi. U o‘z kashfiyoti bilan butun diniy paradigmani o‘zgartirishni maqsad qiladi. Shu orqali Brown “inson yaratuvchimi yoki yaratilganmi?” degan falsafiy savolni qo‘yadi. Bu savol nafaqat din, balki zamonaviy bioetika, texnologik axloq va gumanizm nazariyasiga ham daxldor. Romanda sun’iy intellekt — insonning ijob mahsuli bo‘lishiga qaramay, o‘z yaratuvchisiga qarshi turadigan kuch sifatida ko‘rsatiladi. Bu motiv texnologik asrda insoniyat axloqiy chegaralarni yo‘qotayotganini eslatadi.

“*Ibtido*” romani o‘z mohiyatida texnologik axloqni muhokama qiladi: inson bilim orqali kuchaygani sari uning ma’suliyati ham ortadi. Edmond Kirshning kashfiyoti — hayot sirini ochish orqali insonni “xudolikka” yaqinlashtiradi, lekin bu jarayon axloqiy halokat xavfini tug‘diradi. Shunday qilib, yozuvchi zamonaviy ilmning yuksalishida axloqiy nazorat zarurligini ko‘rsatadi. Bu g‘oya Yuval N. Harari va M. Heideggerning inson va texnologiya haqidagi fikrlari bilan uyg‘unlashadi: ular ham insoniyat texnik taraqqiyotda o‘z “insonligini” yo‘qotish xavfini alohida ta’kidlaydilar [8; 10].

Brownning diniy masalalarga munosabati keskin inkor yoki tanqidga emas, falsafiy shubha va muloqotga asoslangan. U cherkov dogmalarini inkor etmaydi, lekin ularni mutlaq haqiqat deb bilmaydi. Uning fikricha, dinning asosida insoniyatni axloqan birlashtiruvchi ruhiy kuch yotadi, biroq bu kuch har doim yangilanish va tahlilni talab qiladi. Yozuvchi fan va dinni qarama-qarshi emas, balki bir-birini to‘ldiruvchi tizim sifatida ko‘radi. Masalan, “*Ibtido*” romanida

ilmiy kashfiyot bilan ruhiy izlanish bir nuqtada kesishadi: Edmond Kirshning so‘nggi suhbatlari aynan “xudo — bu inson tafakkurining o‘zidir” degan falsafiy xulosaga olib keladi.

Brown asarlarining badiiy qiymati shundaki, ular detektiv janr doirasidan chiqib, axloqiy-falsafiy roman darajasiga ko‘tariladi. Uning voqealari sarguzashtga boy bo‘lsa-da, har bir hodisaning tagida ma‘naviy savol yotadi. Insonning yaratuvchilik qudrati, e‘tiqodga ishonch, haqiqatni izlashdagi shubha va javobgarlik — bular Brown uchun markaziy g‘oyalardir. Shu sababli, uning romanlari o‘quvchini faqat hayratga solmaydi, balki fikrlashga, savol berishga, falsafiy bahsga kirishishga undaydi.

O‘zbek adabiyotshunosligida ham axloqiy-estetik tahlil doimo diqqat markazida bo‘lib kelgan. A. Quronov [9] va M. Boboyev [10] singari olimlar badiiy asarning mohiyatini insonning ichki dunyosi, ruhiy iztiroblari va axloqiy tanlovlari orqali tushuntirgan. Brown romanlarida ham xuddi shu yondashuvni ko‘rish mumkin: har bir ramz, sir yoki ilmiy g‘oya aslida inson qalbining metaforasidir. “Da Vinchi kodi”dagi Muqaddas Graal izlanishi — bu ilohiy sir emas, balki inson ruhining mukammallikka intilishi; “Ibtido”dagi sun‘iy intellekt obrazi esa inson aqlining o‘z yaratuvchisiga aylanish istagini ifodalaydi.

Shu nuqtai nazardan qaraganda, Brown romanlari nafaqat badiiy asar sifatida, balki pedagogik va ma‘naviy manba sifatida ham o‘rganilishi mumkin. Uning asarlarida ko‘tarilgan muammolar — din va fan, axloq va texnologiya, bilim va mas‘uliyat masalalari — bugungi o‘quvchi va talabalarni mustaqil fikrlashga undovchi material vazifasini bajaradi. Xususan, “Ibtido” romanidagi sun‘iy intellekt haqidagi bahslar zamonaviy ta‘limda raqamli etikani o‘rganishda samarali tahliliy vosita bo‘lishi mumkin.

Brownning ijodiy uslubi shundan iboratki, u ilmiy-falsafiy g‘oyalarni sarguzashtli syujet ichiga singdiradi. Shu tarzda yozuvchi o‘quvchini chuqur falsafiy muammolar haqida o‘ylashga undaydi, lekin bu jarayonni badiiy estetik zavq bilan uyg‘unlashtiradi. Uning romanlarini o‘qish natijasida inson o‘zini

nafaqat voqealarga guvoh, balki tafakkur jarayonining ishtirokchisi sifatida his qiladi.

Shunday qilib, Dan Brown asarlarida ilgari surilgan axloqiy va falsafiy masalalar nafaqat zamonaviy adabiyot uchun, balki insoniyat tafakkurining o'zgarayotgan paradigmasi uchun ham muhim ahamiyatga ega. "Da Vinchi kodi" orqali yozuvchi haqiqatni his etish masalasini, "Ibtido" orqali esa bilim va axloq o'rtasidagi mas'uliyatni o'quvchining e'tibor markaziga olib chiqadi. U na fan, na din tarafini mutlaq ustun qo'ymaydi — aksincha, ularning o'zaro muvozanati orqali insoniyatning ma'naviy barqarorligini izlaydi. Shu jihatdan Brown romanlarini o'qish — bu detektiv sarguzasht emas, balki axloqiy-falsafiy sayohatdir.

Xulosa

Dan Brown romanlarida axloqiy-falsafiy masalalar shunchaki g'oya emas, balki badiiy konsepsiyaning markaziy o'qidir. "Da Vinchi kodi"da insonning e'tiqod va haqiqat o'rtasidagi izlanishi, "Ibtido"da esa fan va axloq o'rtasidagi mas'uliyatli muvozanat tasvirlangan. Brown o'quvchini shunchaki sirli voqealar bilan emas, axloqiy tanlov va falsafiy savollar bilan yuzlashtiradi. Shuning uchun uning asarlari zamonaviy dunyo uchun axloqiy oyna, texnologik asr uchun esa ruhiy ogohlantirish vazifasini bajaradi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, Dan Brown ijodi insoniyat tafakkurida ilm va e'tiqod, aql va ruh, texnologiya va axloq o'rtasidagi abadiy dialogni davom ettirmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
2. Karimov N. Zamonaviy adabiyotshunoslik nazariyasi. – Toshkent: Fan, 2020.
3. Nussbaum M. Cultivating Humanity: A Classical Defense of Reform in Liberal Education. – Harvard University Press, 1997.
4. Brown D. The Da Vinci Code. – New York: Doubleday, 2003.
5. Brown D. Origin. – New York: Doubleday, 2017.

6. Eagleton T. Literary Theory: An Introduction. – Oxford: Blackwell, 2008.
7. Navoiy A. Nasoyim ul-muhabbat. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2012.
8. Harari Yuval N. Homo Deus: A Brief History of Tomorrow. – London: Harvill Secker, 2016.
9. Quronov A. Adabiy tanqid va estetik tafakkur. – Toshkent: Ma'naviyat, 2018.
10. Boboyev M. Adabiyot nazariyasi asoslari. – Toshkent: O'zbekiston, 2019.